

**ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА**

Природничо-географічний факультет
Кафедра географії та геоекології



**ПОЛІТИЧНА ГЕОГРАФІЯ
СИЛАБУС**

2020 – 2021 навчальний рік

Силабус це персоніфікована програма викладача для навчання студентів з кожного предмета, що оновлюється на початок кожного навчального року.

Силлабус розробляється відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівця відповідного рівня та згідно навчального і робочого навчального планів, з врахуванням логічної моделі викладання дисципліни.

Силабус розглянутий на засіданні кафедри географії та геоекології

Протокол від «31» серпня 2020 року № 1

Завідувач кафедри географії та геоекології  (к.г.н., доц.. Семенюк Л. Л.)
(підпис) (ініціали та прізвище)

Розробник: кандидат географічних наук, старший викладач кафедри географії та геоекології
Маслова Наталія Миколаївна

1. Ел. адреса: maslnatnic@ukr.net

Інша контактна інформація: тел.:0676451127

2. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни
Назва дисципліни:	Політична географія
Спеціальність:	014 Середня освіта (Географія)
Освітньо-професійна програма:	Середня освіта (Географія) та краєзнавчо-туристична робота
Рівень вищої освіти:	другий (магістерський)
Форма навчання:	денна, заочна
Курс:	1-й
Семестр:	2-й
Тип дисципліни	Нормативна
Кількість кредитів –	4
Блоків (модулів) –	1
Змістових модулів	3
Загальна кількість годин –	120
Тижневих годин для денної форми навчання:	2
Лекції	20 год. - денна, 6 год. - заочна форма навчання
Практичні, семінарські	14 год. - денна, 2 год. - заочна форма навчання
Лабораторні	-
Самостійна робота	86 год. - денна, 112 год. - заочна форма навчання
Індивідуальне науково-дослідне завдання (есе, аналітичний звіт, тези тощо)	не передбачено
Вид підсумкового контролю:	екзамен
Сторінка дисципліни на сайті університету	
Зв'язок з іншими дисциплінами.	основи суспільної географії, регіональна суспільна географія, географія світового господарства, історична географія, філософія тощо

3-4. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: формувати у студентів знання про сучасну політичну карту світу та її історичну зміни, особливості сучасної світосистеми, різні політико-територіальні утворення на політичній карті світу, основи геополітики, геополітичні школи, теорії, концепції, геополітичну структуру світу; формувати уявлення про роль та місце України у світовому геополітичному просторі.

Завдання:

- ознайомити студентів з теоретико-методологічними основами політичної географії;
- формувати уявлення про політичну карту світу та її історичні зміни;
- ознайомити зі складовими сучасної світосистеми, різними політико-територіальними утвореннями на політичній карті світу;
- розкрити сутність територіально-політичної організації суспільства та територіально-політичних систем різних ієрархічних рівнів;
- розкрити суть держави як ключового елемента політичної системи, ознайомити зі складовими географічного простору держави, особливостями політико-географічного положення держав;
- формувати уявлення про державні кордони, їх види та функції;
- ознайомити з особливостями адміністративно-територіального поділу держав, функціями та класифікаціями столиць;
- продовжувати формувати знання про форми державного устрою, класифікації країн світу;
- ознайомити з основними поняттями геополітики, геополітичними теоріями та концепціями, основними школами геополітики та їх представниками;
- формувати знання про геополітичну структуру сучасного світу, уявлення про співвідношення сил у світовій геополітиці;
- висвітлити роль та місце України у світовому геополітичному просторі;
- формувати уявлення про глобалізацію як світовий процес, міжнародні організації та їх роль у сучасній світо системі;
- ознайомити з основами електоральної географії як напрямку політичної географії;
- формувати вміння аналізувати основні регіональні геополітичні проблеми у світі, новітні територіальні трансформації політичної карти світу;
- прищеплення навичок самостійної роботи з різними джерелами політико-географічної інформації;
- вивчення політико-географічної номенклатури тощо.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- об'єктно-предметну суть політичної географії та історію її розвитку;
- суть територіально-політичної організації суспільства;
- особливості сучасної політичної карти світу, її історичні зміни та новітні територіальні трансформації;
- особливості держави як ключового елемента політичної системи, складові геопростору держави;
- особливості політико-географічного положення держав;
- суть, види та функції державних кордонів;
- особливості адміністративно-територіального поділу держав, функції та класифікації столиць;
- форми державного устрою країн, класифікації та типології країн світу;
- основні поняття геополітики, геополітичні теорії та концепції, основні ідеї представників національних шкіл геополітики;
- геополітичну структуру сучасного світу, співвідношення сил у світовій геополітиці, особливості геополітичної ситуації в окремих регіонах світу;
- роль та місце України у світовому геополітичному просторі;

- суть, елементи та наслідки глобалізації як світового процесу, міжнародні організації та їх роль у сучасній світосистемі;
- основи електоральної географії як напряму політичної географії.

вміти:

- аналізувати сучасну політичну карту світу та її історичні зміни;
- прогнозувати вірогідні зміни на політичній карті світу;
- аналізувати територіально-політичні системи різних ієрархічних рівнів;
- показувати основні політико-територіальні утворення на політичній карті світу;
- давати характеристику політико-географічного та геополітичного положення регіонів і держав світу;
- розкривати суть основних концепцій політичної географії та геополітики;
- застосовувати методи регіонального геополітичного аналізу;
- використовувати закони геополітики для пояснення сучасних регіональних процесів;
- давати оцінку ролі України у світовому політичному просторі;
- виявляти вплив геоглобалізаційних процесів на політичну карту світу, держави і окремих громадян;
- самостійно працювати з різними джерелами політико-географічної інформації (картами, схемами, статистичними даними, літературою, ілюстрованим матеріалом, ресурсами всесвітньої мережі Internet тощо).

сформовані/закріплені компетентності:

Загальні:

- ЗК1 Здатність набувати спеціалізовані концептуальні знання у процесі навчання та/або професійної діяльності на рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності, зокрема в контексті дослідницької роботи.
- ЗК7 Здатність працювати в міжнародному контексті та в глобальному інформаційному середовищі за професією.

Фахові:

- ФК5 Здатність пояснювати устрій сучасної світосистеми, суперечливі та проблемні питання політичної карти світу; давати оцінку об'єктивним та суб'єктивним передумовам виникнення міждержавних конфліктів, територіальних спорів, проявів сепаратизму у регіонах та країнах світу; критично аналізувати політичні системи держав сучасного світу; аналізувати політико-географічне положення та адміністративно-територіальний поділ країн світу тощо.
- ФК8 Здатність аналізувати етногеографічну та конфесійну ситуацію в регіоні чи країні; порівнювати етномовну ситуацію в різних регіонах; виявляти основні етномовні та етноконфесійні тенденції; визначати індекс етнічної мозаїчності території, аналізувати етнічні процеси та виявляти причини етнічних та етноконфесійних конфліктів та сепаратизму; характеризувати етногеографічні особливості різних регіонів світу та України.

Програмні результати навчання:

ПРН 6. Студент демонструє спроможність пояснювати особливості розвитку географічної науки на різних часових та змістовних рівнях; розкривати особливості розвитку географії на різних етапах; встановлювати закономірності розвитку географічної науки, користуватися понятійно-термінологічним апаратом географічної науки; вміє визначати об'єкт та предмет конкретного географічного дослідження; застосовувати основні принципи та методи географічних досліджень; застосовувати різні підходи у дослідженнях відповідно до основних концепцій та парадигм в географії; розкривати прояви географічних законів і закономірностей в оточуючому середовищі.

ПРН 7. Студент демонструє спроможність пояснювати устрій сучасної світосистеми, суперечливі та проблемні питання політичної карти світу; давати оцінку об'єктивним та суб'єктивним передумовам виникнення міждержавних конфліктів, територіальних спорів, проявів сепаратизму у регіонах та країнах світу; вміє критично аналізувати

політичні системи держав сучасного світу; аналізувати політико-географічне положення та адміністративно-територіальний поділ країн світу тощо.

ПРН 8. Студент демонструє спроможність аналізувати особливості сучасного соціально-економічного розвитку країн і регіонів світу залежно від впливу факторів природно-кліматичного, історичного та соціально-економічного характеру, вміє порівнювати особливості галузевої і територіальної структури промисловості (сільського господарства) різних країн за допомогою картографічних, літературних та інших джерел.

ПРН 10. Студент демонструє спроможність аналізувати етногеографічну ситуацію в регіоні чи країні; порівнювати етномовну ситуацію в різних регіонах; вміє виявляти основні етномовні тенденції; визначати індекс етнічної мозаїчності території, аналізувати етнічні процеси та виявляти причини етнічних конфліктів та сепаратизму; характеризувати етногеографічні особливості різних регіонів світу та України.

ПРН 12. Студент демонструє спроможність аналізувати роль географії релігій у розвитку складних соціальних процесів у суспільстві, теоретико-методичні основи пізнання релігійних процесів; основні проблеми розвитку релігійної сфери в Україні та світі; основні методологічні та методичні підходи до вивчення конкретних релігійних об'єктів, процесів; основні чинники формування територіальних відмінностей в розвитку сакральних процесів; територіальні відмінності в розвитку релігійних явищ та процесів у світ та на Україні; вміє проводити релігійно-географічні дослідження; працювати з джерелами інформації; збирати первинну наукову релігійно-географічну інформацію; формулювати висновки та пропозиції щодо вирішення соціальних проблем; практично аналізувати георелігійні особливості формування території; визначати чинники формування релігій.

ПРН 13. Студент демонструє спроможність здійснювати збір, групування та аналіз емпіричних матеріалів дослідження за допомогою відповідних методів географічних досліджень; вміє модифікувати вже існуючі та розробляти нові наукові методи, виходячи з конкретних задач дослідження; планування, організації та проведення географічних досліджень і підготовки звітності. Володіє методами спостереження, опису, ідентифікації, систематизації, класифікації, районування географічних об'єктів. Студент демонструє спроможність до роботи зі статистичними базами даних, збору, узагальнення та обробки статистичної інформації та її графічної візуалізації.

5. Зміст дисципліни. Календарно-тематичний план

Тиж. / дата / год.	Тема, план	Форма діяльності (заняття) /	Література Ресурси в Інтернеті	Самостійна робота, завдання, год.	Вага оцінки
Тиж. 27. 01.03-05.03.2021 2 акад. год.	<p>Розділ 1. Теоретико-методологічні засади політичної географії. Політична карта світу та її історичні зміни.</p> <p>Лекція 1. Теоретико-методологічні засади політичної географії.</p> <p>1. Історія становлення і розвитку політичної географії.</p> <p>2. Політична географія як наука, її об'єкт і предмет дослідження, зв'язки з іншими науками.</p> <p>3. Територіально-політична організація суспільства.</p> <p>4. Політична географія в Україні.</p> <p>5. Методи політико-географічних досліджень.</p>	Лекція 2 год.	<p>1. Політична географія і геополітика: Навч. посібник / Б.П.Яценко, В.І.Стафійчук, Ю.С.Брайчевський та ін.; за ред. Б.П.Яценка. – К.: Либідь, 2007. – 255 с.</p> <p>2. Трохимчук С.В., Федунь О.В. Політична географія світу: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 422 с.</p> <p>3. Яценко Б.П. Політична географія: навч. посіб. – К.: Вид. Ін-ту сходознавства НАНУ, 2005. – 134 с.</p>	<p>8 год.</p> <p>Історія розвитку ПГ. Сутність і особливості політичної думки Стародавнього світу, Середньовіччя і Відродження, Нового часу. Етапи розвитку ПГ із кінця ХІХ ст. Ф. Ратцель - засновник ПГ як системної науки. Роль українських географів початку ХХ ст. у розвитку окремих положень ПГ.</p>	5 балів
Тиж. 28-29. 08.03-19.03.2021 4 акад. год.	<p>Лекція 2. Політична карта світу та її історичні зміни.</p> <p>1. Поняття про політичну карту світу. Кількісні та якісні зміни на політичній карті світу.</p> <p>2. Періоди формування політичної карти світу.</p> <p>Практичне заняття 1. Політична карта світу та її історичні зміни.</p>	Лекція 2 год Практичні заняття 2 год.	<p>Презентація</p> <p>1. Гольцов А.Г. Геополітика та політична географія. підручник. - К., 2012. – 416 с.</p> <p>2. Політична географія і геополітика: Навч. посібник / Б.П.Яценко, В.І.Стафійчук, Ю.С.Брайчевський та ін.; за ред. Б.П.Яценка. – К.: Либідь, 2007. – 255 с.</p> <p>3. Трохимчук С.В., Федунь О.В. Політична географія світу: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 422 с.</p>	<p>8 год.</p> <p>Політична карта Старого Світу – Євразії та Північної Африки. Великі історичні річки і древні цивілізації. Рабовласницькі держави Європи, Азії та Африки. Структура ПК Давнього Сходу. ПК і цивілізації Середземномор'я. Специфічні особливості ПК античного світу. ПК Євразії та Північної Африки за часи Середньовіччя, її характерні особливості.</p> <p>Україна на ПК Європи та світу:</p>	5 балів

				політико-географічне положення, державна територія, етнічні землі, український географічний простір, політико-географічний устрій.	
Тиж. 30-31 22.03-02.04.2021 4 акад. год.	Лекція 3. Сучасна світосистема. 1. Сучасна світо система. Сучасний стан політичної карти світу. Вірогідні зміни політичної карти світу. 2. Території, країни, держави. Склад території держави. 3. Політико-територіальні утворення на політичній карті світу: 3.1. Суверенні держави. 3.2. Залежні країни і території. 3.3. Води (акваторія) відкритого моря і територія Антарктиди. 4. Мультинаціональні функціональні утворення: ТНК, міжнародні організації, регіональні організації. 5. Суперечливі та проблемні питання стану сучасної ПК світу: спірні території, території з невизначеним статусом, самопроголошені території світу. 6. Міжнародні конфлікти, їх типи, передумови виникнення. «Гарячі» точки планети. 7. Сепаратизм в сучасному світі. Практичне заняття 2. Сучасна світосистема: політико-територіальні утворення, суперечливі та проблемні питання, міжнародні конфлікти, «гарячі» точки, територіальні претензії та сепаратизм.	Лекції 2 год Практичні заняття 2 год.	Презентація, відеоматеріали 1. Гольцов А.Г. Геополітика та політична географія. підручник. - К., 2012. – 416 с. 2. Дністрянський М.С. Політична географія та геополітика: Навч. посіб. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 344 с. 3. Політична географія і геополітика: Навч. посібник / Б.П.Яценко, В.І.Стафійчук, Ю.С.Брайчевський та ін.; за ред. Б.П.Яценка. – К.: Либідь, 2007. – 255 с. 4. Трохимчук С.В., Федунь О.В. Політична географія світу: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 422 с. 5. Яценко Б.П. Політична географія: навч. посіб. – К.: Вид. Ін-ту сходознавства НАНУ, 2005. – 134 с.	12 год. Сучасні залежні території і їх різновиди (вільно приєднана держава, самоуправна держава у вільній асоціації з метрополією, самоуправна територія у складі метрополії, заморська адміністративна одиниця тощо) та метрополії. Міжнародні конфлікти, їх типи та суб'єктивні передумови виникнення. «Гарячі» точки планети: Близький Схід, Південна Азія, Кавказ, Балкани, Центральна Африка та ін. Етнополітичні конфлікти: чинники, шляхи подолання. Проблеми територіальних претензій. Географія специфічних політичних утворень (невизнані самопроголошені держави, підопічні території, кондомініуми, протекторати, бантустані, спірні території та ін. Регіоналістські, автономістські та сепаратистські етнічні рухи, їх географія (Шотландія, Ольстер, Країна Басків, Корсика, Косово та Метохія, Придністров'я, Крим, Абхазія, Чечня-Ічкерія та ін.).	5 балів

<p>Тиж. 32-33. 05.04.- 16.04.2021 4 акад. год.</p>	<p>Розділ 2. Держава як ключовий елемент політичної системи. Лекція 4. Держава - ключовий елемент політичної системи. Географічний простір держави. Державні кордони. 1. Держава - ключовий елемент політичної системи. Суверенітет. 2. Теорії походження держави. 3. Ознаки держави. 4. Внутрішні та зовнішні функції держави. 5. Територія держави. Форми державної території. Державні території з особливим політичним режимом (дія виключних законів, надзвичайного стану, військового стану; закриті адміністративні одиниці, екстериторіальні, орендовані, окуповані та ін.). 6. Політико-географічне положення (ППП) держави. Практичне заняття 3. Держава - ключовий елемент політичної системи. Географічний простір держави. Форми державної території. Державні кордони.</p>	<p>Лекція 2 год. Практичні заняття 2 год</p>	<p>1. Гольцов А.Г. Геополітика та політична географія. підручник. - К., 2012. - 416 с. 2. Дністрянський М.С. Політична географія та геополітика: Навч. посіб. - Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2010. - 344 с. 3. Політична географія і геополітика: Навч. посібник / Б.П.Яценко, В.І.Стафійчук, Ю.С.Брайчевський та ін.; за ред. Б.П.Яценка. - К.: Либідь, 2007. - 255 с. 4. Трохимчук С.В., Федунь О.В. Політична географія світу: Навч. посіб. - 2-ге вид., перероб. і доп. - К.: Знання, 2007. - 422 с. 5. Яценко Б.П. Політична географія: навч. посіб. - К.: Вид. Ін-ту сходознавства НАНУ, 2005. - 134 с.</p>	<p>8 год. Проблеми територіального розмежування морського простору, континентального шельфу, територіальні води, економічні зони. Типологія держав за характером історичного формування державної територіальної структури. Державні території з особливим політичним режимом (дія виключних законів, надзвичайного стану, військового стану; закриті адміністративні одиниці, екстериторіальні, орендовані, окуповані та ін.). Політико-географічне положення країни.</p>	<p>5 балів</p>
<p>Тиж. 33-34. 19.04.- 30.04.2021 4 акад. год.</p>	<p>Лекція 5. Адміністративно-територіальний поділ держави. Столиці, їх функції та класифікації 1. Адміністративно-територіальний поділ (АТП) і місцеве самоврядування. 2. Типи систем місцевого самоврядування. 3. Реформи АТП: передумови та наслідки. 4. Столиці держав, їх функції і класифікації. 5. Геопросторовий каркас території</p>	<p>Лекція 2 год. Практичні заняття 2 год</p>	<p>1. Гольцов А.Г. Геополітика та політична географія. підручник. - К., 2012. - 416 с. 2. Політична географія і геополітика: Навч. посібник / Б.П.Яценко, В.І.Стафійчук, Ю.С.Брайчевський та ін.; за ред. Б.П.Яценка. - К.: Либідь, 2007. - 255 с. 3. Трохимчук С.В., Федунь О.В. Політична географія світу: Навч. посіб. - 2-ге вид., перероб. і доп. - К.: Знання, 2007. - 422 с.</p>	<p>8 год. Поділ адміністративних одиниць за площею і чисельністю населення в деяких державах світу.</p>	<p>5 балів</p>

	країни. Практичне заняття 4. Адміністративно-територіальний поділ держави. Столиці, їх функції та класифікації				
Тиж. 35-36. 26.04.- 07.05.2021 4 акад. год.	Лекція 6. Класифікації та типології країн світу. 1. Форми правління держав. 2. Форми політико-територіального устрою держав. Поняття сучасного федералізму. 3. Типи федерацій у сучасному світі. 4. Політичні системи сучасних держав. Практичне заняття 5. Форми державного правління та устрою. Типи політичних режимів. Класифікації країн світу.	Лекція 2 год. Практичні заняття 2 год	Презентація 1. Гольцов А.Г. Геополітика та політична географія. підручник. - К., 2012. – 416 с. 2. Політична географія і геополітика: Навч. посібник / Б.П.Яценко, В.І.Стафійчук, Ю.С.Брайчевський та ін.; за ред. Б.П.Яценка. – К.: Либідь, 2007. – 255 с. 3. Трохимчук С.В., Федунь О.В. Політична географія світу: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 422 с.	12 год. Класифікації країн світу за географічним, економіко-географічним, політико-географічним положеннями, типом відтворення населення, його національним складом, рівнем урбанізації, природно-ресурсним потенціалом. Типологія країн світу за господарською спеціалізацією в міжнародному поділі праці, за рівнем сформованості організаційно-управлінських структур, структурою господарства країни.	5 балів
Тиж. 37-39. 10.05.- 28.05.2021 6 акад. год.	Розділ 3. Геополітика та електоральна географія як складові політичної географії Лекція 7. Основні поняття геополітики. Геополітичні теорії та концепції. 1. Суть, об'єкт, завдання геополітики. 2. Історичний розвиток геополітики. 3. Основні поняття і категорії геополітики. 4. Парадигми геополітики. 5. Школи, теорії та концепції геополітики. 5.1. Німецька школа 5.2. Британська школа. 5.3. Американська школа. 5.4. Російська школа. 5.5. Європейський континенталізм.	Лекція 4 год. Практичні заняття 2 год	Презентація, відеоматеріали 1. Гольцов А.Г. Геополітика та політична географія. підручник. - К., 2012. – 416 с. 2. Дністрянський М.С. Політична географія та геополітика: Навч. посіб. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 344 с. 3. Політична географія і геополітика: Навч. посібник / Б.П.Яценко, В.І.Стафійчук, Ю.С.Брайчевський та ін.; за ред. Б.П.Яценка. – К.: Либідь, 2007. – 255 с. 4. Трохимчук С.В., Федунь	6 год. Сучасні геополітичні проблеми кордонів як геополітичної реальності, мети, геополітичного засобу. Геополітичні проблеми контролю над морями та океанами, суходолом, сировинними ресурсами, аерокосмічним простором. Поняття статусу держави в геополітичному просторі, боротьба за світове лідерство. Чинники, що впливають на світовий статус держави (розмір території, кількість населення і його якість (освіта, стратифікація, здоров'я), промислово-економічну базу	5 балів

	5.6. Українська школа. Практичне заняття 6. Основні поняття геополітики. Геополітичні теорії та концепції. Школи та течії геополітики.		О.В. Політична географія світу: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 422 с.	(розмір, якість), ступінь забезпеченості сировинними ресурсами, обсяг та якість військового потенціалу).		
Тиж. 40-42. 10.05.- 28.05.2021 6 акад. год.	Лекція 8. Геополітична структура сучасного світу. Глобалізація як історичний процес. Міжнародні організації на політичній карті світу. 1. Фактори сучасної геополітичної ситуації. 2. Загальна характеристика основних геополітичних акторів. 3. Особливості сучасної геополітичної ситуації у Східній та Південно-Східній Азії. 4. Перспективи розвитку геостратегічної ситуації в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. 5. Індія як регіональна держава. Практичне заняття 7. Геополітична структура сучасного світу. Глобалізація як історичний процес. Міжнародні організації на політичній карті світу. Тема 9. Електоральна географія (на	Лекція 4 год. Практичні заняття 2 год	Презентація, відеоматеріали 1. Гольцов А.Г. Геополітика та політична географія. Підручник. - К., 2012. – 416 с. 2. Дністрянський М.С. Політична географія та геополітика: Навч. посіб. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 344 с. 3. Політична географія і геополітика: Навч. посібник / Б.П.Яценко, В.І.Стафійчук, Ю.С.Брайчевський та ін.; за ред. Б.П.Яценка. – К.: Либідь, 2007. – 255 с. 4. Трохимчук С.В., Федунь О.В. Політична географія світу: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 422 с. 5. Яценко Б.П. Політична географія: навч. посіб. – К.: Вид. Ін-ту сходознавства НАНУ, 2005. – 134 с.	<i>14 год.</i> Насвазія та «Чорна Африка» у геополітичному контексті. Географічні аспекти поширення неоколоніалізму в Африці. Арабо-мусульманський світ як єдине геополітичне поле. Поле геостратегічних інтересів основних гравців Афразії. Антарктида та Арктика у геополітичному контексті. Політична географія Антарктиди. Сучасна геополітична ситуація в Арктиці. Геополітика й Україна. Сучасні геополітичні проблеми України (відкритість території, роль Чорного та Азовського морів, особливості природних умов; Україна на перехресті геополітичних інтересів сусідніх держав). Геополітичні доктрини України. Глобалізація процесів економічного, соціального, політичного, культурного і духовного розвитку людства. Глобалізація та трансформація інституту держави: оптимістичні, традиціоналістські та конструктивні теорії. <i>10 год.</i> Транснаціональні корпорації (ТНК)	5 балів	5 балів

	<i>самостійне опрацювання)</i>			як нові геостратегічні суб'єкти міжнародних відносин. Електоральна географія як наука. Основні поняття електоральної географії. Сучасна політична ситуація в Україні (за результатами останніх виборів). Електоральна географія України. Основні партії України	
--	--------------------------------	--	--	--	--

6. Методичні розробки практичних занять

Практичне заняття № 1. Політична карта світу та її історичні зміни.

Мета: закріпити та розширити знання про кількісні та якісні зміни на ПКС, періоди формування ПКС, колоніальні імперії; формувати уміння аналізувати історичні зміни на ПКС, виявляти закономірності та робити висновки.

Теоретична частина

Контрольні питання:

1. Історія становлення і розвитку політичної географії.
2. Політична географія як наука, її об'єкт і предмет дослідження, зв'язки з іншими науками.
3. Територіально-політична організація суспільства.
4. Політична географія в Україні.
5. Методи політико-географічних досліджень.
6. Поняття про політичну карту світу. Кількісні та якісні зміни на політичній карті світу.
7. Періоди формування політичної карти світу.
8. Античний (давній) період формування політичної карти світу.
9. Середньовічний період формування політичної карти світу.
10. Новий (колоніальний) період формування політичної карти світу.
11. Новітній період формування політичної карти світу. Деколонізація.

Практична частина

Зміст практичної діяльності:

Завдання 1. Позначити на контурній карті світу та засвоїти володіння:

- а) Португальської колоніальної імперії;
- б) Іспанської колоніальної імперії;
- в) Голландської колоніальної імперії.

Завдання 2. Коротко охарактеризувати Голландську колоніальну імперію.

Завдання 3. Позначити на контурній карті світу та засвоїти володіння:

- а) Британської колоніальної імперії;
- б) Французької колоніальної імперії;
- в) Німецької колоніальної імперії;

Теми для повідомлень та презентацій:

Підготувати повідомлення або презентацію з теми за вибором:

- Індія – діамант в короні Британської імперії.
- Британські володіння в Африці.
- Колоніальна експансія Британії у Новому світі.
- Розпад Британської колоніальної імперії.
- Формування та розпад Французької колоніальної імперії.
- Османська колоніальна імперія.
- Російська колоніальна експансія.
- Деколонізація у світі.
- Внесок Ф. Ратцеля у розвиток політичної географії.
- С. Рудницький – засновник української політичної географії
- Колоніальні володіння Португалії в Новий період
- Утворення та розпад Іспанської колоніальної імперії

Література:

1. Афанасьев О. Политико-географический простир современного мира. Довідник.- К., 2010.
2. Бусыгина И.М. Политическая география. Формирование политической карты мира. – М., 2010.
3. Гольцов А.Г. Геополитика та політична географія. підручник. - К., 2012. – 416 с.
4. Дністрянський М.С. Політична географія та геополітика: Навч. посіб. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 344 с.
5. Колосов В.А., Мироненко Н.С. Геополитика и политическая география. – М: Аспект Пресс, 2001. – 479 с.
6. Максаковский В.П. Географическая картина мира. Ч. 1-3. Ярославль. В-Волжское книжное изд-во, 1995.
7. Політична географія і геополітика: Навч. посібник / Яценко Б.П., Стафійчук В.І., Брайчевський Ю.С. та ін.; за ред. Б.П. Яценка. – К.: Либідь, 2007. – 255 с

8. Трохимчук С. В., Федунь О. В. Політична географія світу: Навч. посіб. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 422 с.

Практичне заняття № 2. Сучасна світосистема: політико-територіальні утворення, суперечливі та проблемні питання, міжнародні конфлікти, «гарячі» точки, територіальні претензії та сепаратизм.

Мета: закріпити та розширити знання про сучасну світо систему, політико-територіальні утворення на ПКС, суперечливі та проблемні питання, міжнародні конфлікти, «гарячі» точки, територіальні претензії та сепаратизм; формувати уміння аналізувати ПКС, виявляти закономірності та робити висновки.

Теоретична частина
Контрольні питання:

1. Сучасна світо система. Сучасний стан політичної карти світу. Вірогідні зміни політичної карти світу.
2. Території, країни, держави. Склад території держави.
3. Політико-територіальні утворення на політичній карті світу:
4. Суверенні держави.
5. Залежні країни і території.
6. Води (акваторія) відкритого моря і територія Антарктиди.
7. Мультинаціональні функціональні утворення: ТНК, міжнародні організації, регіональні організації.
8. Суперечливі та проблемні питання стану сучасної ПК світу:
 - А) анексовані та спірні території: *території, які ООН визнає «де-юре» і вимагає надання їм незалежності; території, які існують «де-факто», але не визнаються ООН; фактично спірні території.*
 - Б) території з невизначеним статусом;
 - В) самопроголошені невизнані або частково визнані держави.
9. Міжнародні конфлікти, їх типологія. Фази розвитку конфлікту. Передумови виникнення міжнародних конфліктів.
10. Конфлікти в сучасному світі. «Гарячі» точки планети.
11. Територіальні претензії у світі.
12. Сепаратизм в сучасному світі: суть, варіації, регіональні різновиди.

Зміст практичної діяльності:

Завдання 1. На основі переліку залежних територій світу (додаток А) виконати в кольорі карту їх розміщення (з позначення країни-метрополії),

Завдання 2. На контурній карті світу позначити країни, що мають проблеми з міжнародним визнанням, території з невизначеним статусом (самопроголошені держави)

Завдання 3. На контурній карті світу позначити територіальні претензії та спори, осередки міжнародних конфліктів та сепаратизму в сучасному світі.

Завдання 4. Підготувати коротке повідомлення або презентацію про одну з територій з невизначеним статусом або про один з територіальних спорів, або осередків міжнародних конфліктів чи сепаратизму в світі (за вибором).

Література:

1. Атлас світу. – К.: ДНВП Картографія, 2013.
2. Афанасьєв О. Політико-географічний простір сучасного світу. Довідник. - К., 2010.
3. Гольцов А.Г. Геополітика та політична географія. підручник. - К., 2012. – 416 с.
4. Дністрянський М.С. Політична географія та геополітика: Навч. посіб. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 344 с.
5. Політична географія і геополітика: Навч. посібник / Б.П.Яценко, В.І.Стафійчук, Ю.С.Брайчевський та ін.; за ред. Б.П.Яценка. – К.: Либідь, 2007. – 255 с.
6. Трохимчук С. В., Федунь О. В. Політична географія світу: Навч. посіб. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 422 с.

Додаток А. Перелік залежних країн і територій світу

Офіційна назва	Статус	Адміністративний центр	
Велика Британія (Сполучене Королівство)			
Ангілья (Ангуїлла) 9	Заморська територія (володіння)	Валлі	
Бермуда Острови		Гамільтон	
Британська Територія в Індійському Океані		Дієго-Гарсія	
Британська Антарктична Територія		Кінг-Едвард-Пойнт	
Південна Джорджія та Південні Сандвічеві Острови			
Британські Віргінські Острови		Род-Таун	
Гібралтар		Гібралтар	
Кайман Острови		Джорджтаун	
Монтсеррат		Плімут, тимчас. – Брейдс, будується як адміністративний центр м. Порт-Діана	
Піткерт Острів		Адамстаун	
Сент-Гелен (Святої Олени)		Джеймстаун	
Фолклендські (Мальвінські) Острови		Стенлі / Порт-Стенлі / Пу-ерто-Аргентино	
Теркс і Кайкос Острови		Володіння із внутрішньою автономією	Кокберн-Таун / Гранд-Терк
Гернси (Сарнія)		Залежна територія («Коронна Земля»)	Сент-Пітер-Порт / Сен-П'єр-Порт
Джерсі	Сент-Гельєр		
Острів Мен (Еллан Ваннін)	Автономна частина («Коронна Земля»)	Дуглас / Доолиш	
Суверенні території Баз (Акротирі та Декелія)	Суверенні військові бази	Єпископі	
С Ш А			
Володіння США в Карибському морі (бухта Гуантанамо. о. Навасса)	Орендована територія		
Дієго-Гарсія Острів			
Зовнішні малі острови США (Вейк, Гауленд і Бейкер, Джарвіс, Атол Джонсон, Мідвей, Риф Кінгмен і Атол Пальміра)	Володіння		
Співдружність Пуерто-Рико	Держава, що вільно приєдналася	Сан-Хуан	
Співдружність Північних Маріанських Островів		Офіційно відсутній. Резиденція губернатора –Кепітол-Гілли, окремі за-конодавчі та урядові органи – в Гарапані, Сусупі, Чалан-Каноа (всі – на о. Сайпан)	
Віргінські Острови Сполучених Штатів	Володіння (неінкорпорована територія)	Шарлотта-Амалія	
Територія Американське Самоа		Паго-Паго (резиденція губернатора – Утулеї, уряду – Фагатого)	
Територія Гуам		Аганья / Хагатна	
Франція			
Гваделупа	Заморський департамент (регіон)	Бас-Тер	
Гвіана Французька		Каснна	
Мартиніка		Фор-де-Франс	
Реюньон		Сен-Дені	
Французька Полінезія	Заморська община (співтовариство)	Папете	
Волліс і Футуна		Мата-Уту / Матауту	

Майотта – Маоре		Резиденція французької адміністрації– Дзаудзі, мі-сцевої адміністрації – Ма-мудзу
Сен-П'єр і Мікелон		Сен-П'єр
Сен-Бартельмі		Густавія
Сен-Мартен		Мариго / Марігот
Острів Кліппертон		
Французькі Південні та Антарктичні Території (в т.ч. територія Дрібних островів Індійсь-кого океану)	Заморська територія	Адміністративне управ-ління здійснюється з м. Сен-Дені (Реюньон), ко-лишній адміністративний центр – Мартен-де-Вів'є
Нова Каледонія (Канак)	Заморська особлива територія (асоційована)	Нумеа
Князівство Монако	Конституційна монархія під протекторатом	Монако / Монако-Вілль
Австралія		
Маккуорі Острів	Володіння (офіційно – в складі штату Тасманія)	
Австралійська Антарктична Територія		
Територія Островів Ашмор і Картъє	Володіння (зовнішня територія)	
Територія Островів Герд і Макдональд		
Територія Островів Коралового Моря		
Територія Кокосових (Кілінг) Островів		Вест-Айленд (за іншими даними – Бантам- Вілледж)
Територія Острова Крістмас (Різдва)		Сетлемент (за іншими да-ними – Флаїнг- Фіш-Коув)
Територія Острова Норфолк		Кінгстон, резиденція гу-бернатора – Бьйорнт-Пайн
Нова Зеландія		
Токелау / Юніон	Володіння (несамоуправна територія)	Офіційно відсутній, кожна громада має свій адмініст-ративний центр (часто за-значають м. Факаофо)
Залежна Територія Росса	Вільно асоційована територія	
Кука Острови	Вільно асоційована держава	Аваруа
Ніуе		Алофі
Нідерланди		
Аруба	Володіння (автономна частина)	Ораньєстад
Нідерландські Антильські Острови		Віллемстад
Норвегія		
Територія Свальбар (арх. Шпіцберген, о. Ведмежий / Бйорноя)	Особлива адміністративна одиниця	Лонг'єбуен / Лонгйєрбуен / Лонг'їр
Антарктичні території Норвегії (Земля Королеви Мод, о. Буве, о. Петра I)	Володіння	
Територія Ян-Масн		Олонкінбуен
Іспанія		
Іспанська Північна Африка	Автономні міста	Сеута / Сабта, Мелілья / Ма-Аліль
Острови Канарські	Автономна область	Почергово Лас-Пальмас-де-Гран-Канарія і Санта-Крус-де-Тенерифе
Португалія		
Острови Азори	Автономна область	Понта-Делгада, резиденція парламенту – Орта
Острови Мадейра		Фуншал
Данія		

Гренландія – Калааліт-Нунаат	Самоврядна частина	Нук / Нуук (Готгоб)
Фарери	Внутрішня автономія	Торсгавн
Китай		
Аомень / Аоминь (Макао)	Спеціальний адміні-стративний район КНР	Аоминь
Сянган (Гонконг) 7		Сянган (Вікторія-Сіті)
Південна Африка		
Маріон і Принс-Едуард Острови	Частина округи муніципалітету Кейптауна	
Фінляндія		
Аландські Острови	Автономна територія	Маріегамн / Маріангаміна
Чилі		
Пасхи Острів (Рапа-Нуї)	Особлива територія	Ханга-Роа
Хуан-Фернандес Архіпелаг		Сан-Хуан-Баутиста
Магеллан і Чилійська Антарктика	Регіон	Пунта-Аренас
Аргентина		
Вогняна Земля, Антарктида і острови Пів-денної Атлантики	Провінція	Ушуайя
Кондомініум (Франція й Іспанія)		
Князівство Андорра	Князівство під сумі-сним протекторатом	Андорра-ла-Велья
Греція		
Айон-Орос (Свята Гора / Афон)	Автономна теокра-тична (монастирська) республіка під протекторатом	Каріес / Карея
Закінчення додатку Б	2	3
Окуповані території		
Магрібська Сахара (Марокканська, Західна Сахара)	Марокко	Ель-Аюн / Лааюн
Палестинські території (Зах. беріг р. Йордан і Сектор Газа)	Ізраїль	Ель-Кудс (Східний Єрусалим), фактично – Рамалла
Примітки:		
<p>1. В 1982 р. парламент Республіки Маврикій прийняв закон про проголошення архіпелагу Ча-гос (включаючи о. Дієго-Гарсія) невід'ємною складовою Маврикію. Велика Британія всу-переч рішенням ООН відторгла архіпелаг і створила на ньому власне володіння, а о. Дієго-Гарсія передала в оренду США на 50 років.</p> <p>2. Територіальні претензії на Антарктиду та території, що розташовані південніше від широти 600, не визнаються світовим співтовариством. Міжнародно-правовий режим цих територій регулюється Угодою «Про Антарктику» від 1 грудня 1959 р.</p> <p>3. Острови Мен та Нормандські – Гернсі й Джерсі – «Коронні землі» Сполученого Королівства, але не є його складовою частиною й не входять в Європейський Союз.</p> <p>4. Генеральна Асамблея ООН визнає право Федеральної Ісламської Республіки Коморські Острови на територію.</p> <p>5. Держава має обмежений суверенітет; вважається такою, що перебуває «під протекцією».</p> <p>6. Внаслідок сильних сепаратистських рухів територія загрожує розпаду на 2 самоврядні колонії – Кюрасао й Сінт-Маартен (південна частина) і 3 несамокеровані колонії – Бонайре, Са-ба й Сінт-Еустатіус. Розпуск території запланований на 15 грудня 2008 року.</p> <p>7. Існування територій з особливим статусом регламентоване спеціальними міжнародними угодами.</p> <p>8. Майбутнє окупованих територій належить врегулюванню в межах ООН.</p> <p>9. Країни, на які поширюється Декларація про Надання Незалежності Колоніальним Країнам і Народом («Декларація Декolonізації»), що прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 14 грудня 1960 (тобто країни, що офіційно визнані ООН колоніями).</p> <p>10. ООН вважає ці території такими, що від часу прийняття Декларації про Надання Незалежності Колоніальним Країнам і Народом (на яких цей документ раніше поширювався) приєдналися до інших незалежних держав.</p>		

Практичне заняття № 3. Держава - ключовий елемент політичної системи.

Географічний простір держави. Форми державної території. Державні кордони.

Мета: закріпити та розширити знання про державу як ключовий елемент політичної системи, географічний простір держави, форми державної території, політико-географічне положення держави, державні кордони; формувати вміння аналізувати ПКС, виявляти закономірності та робити висновки.

Теоретична частина

Контрольні питання:

1. Держава - ключовий елемент політичної системи. Суверенітет. Теорії походження держави.
2. Ознаки держави.
3. Внутрішні та зовнішні функції держави.
4. Територія держави. Форми та конфігуації державної території.
5. Формування державної території. Розміри державної території.
6. Політико-географічне положення (ППП) держави.
7. Що вивчає лімологія? Поняття державного кордону. Зміст понять «делімітація» і «демаркація»
8. Класифікації державних кордонів.
9. Функції державних кордонів.
10. Становлення державних кордонів. Зміни кордонів держави.
11. Прикордонні конфлікти, їх типи (територіальні: топографічні, історико-культурні, етнічні, історичні; позиційні, функціональні, ресурсні).

Зміст практичної діяльності:

Завдання 1. Згідно з поняттям та складовими географічного простору держави, скласти характеристику геопростору однієї держави світу на вибір.

Завдання 2. За існуючим переліком форм державної території (Додаток Б.) провести угруповання країн певної частини світу (за варіантом):

- 1 варіант – Європа
- 2 варіант – Азія
- 3 варіант – Африка
- 4 варіант – Америка

Завдання 3. Використовуючи карти, навчальну та довідкову літературу, дати письмовий аналіз політико-географічного положення однієї з країн світу за наведеним планом:

1. Політико-економічна оцінка державного кордону:

- а) рівень соціально-економічного розвитку сусідніх країн;
- б) належність країн-сусідів до політичних блоків;
- в) політико-географічна та стратегічна оцінка державного кордону.

2. Ставлення до транспортних шляхів, сировинних ринків і ринків збуту продукції:

- а) можливість використання річкового і морського транспорту;
- б) торговельні відносини із сусідніми країнами
- в) сировинна забезпеченість.

3. Розміщення щодо «гарячих точок» світу:

- а) пряма або непряма участь країни в регіональних конфліктах;
- б) військово-стратегічний потенціал і наявність внутрішніх та зовнішніх військових баз;
- в) позиція країни в міжнародних питаннях (роззброєння, боротьба з тероризмом тощо).

4. Загальний висновок з оцінки політико-географічного положення країни.

Завдання 4. Скласти опис державного кордону однієї з держав світу (на вибір, але яка має не менше трьох сусідів першого порядку) у вигляді таблиці:

Опис державного кордону держави

Державний кордон з країною	Довжина ділянки кордону, км	Рік остаточного формування	Візовий режим	Етап встановлення
1.				
2.				
3.				
....				

Завдання 5. Скласти характеристику одного з прикордонних конфліктів.

Література:

1. Трохимчук С.В., Федунь О.В. Політична географія світу: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 422 с.
2. Афанасьєв О. Політико-географічний простір сучасного світу. Довідник.- К., 2010.
3. Атлас світу. – К.: ДНВП Картографія, 2013.
4. Дністрянський М.С. Політична географія та геополітика: Навч. посіб. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 344 с.
5. Макошев А.П. Политическая география и геополитика. – Горно-Алтайск, 2006.
6. Політична географія і геополітика: Навч. посібник / Б.П.Яценко, В.І.Стафійчук, Ю.С.Брайчевський та ін.; за ред. Б.П.Яценка. – К.: Либідь, 2007. – 255 с.
7. Трохимчук С. В., Федунь О. В. Політична географія світу: Навч. посіб. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 422 с.

Додаток Б.

Таблиця 1. Форми державної території

Форми державної території	Характерні риси	Приклади
Острівні	Розташовані на островах. Мають свої плюси й мінуси	Велика Британія, Ірландія, Ісландія, Мадагаскар, Шрі-Ланка, Нова Зеландія, Ямайка
Країни-архіпелаги	Розташовані на архіпелазі («розкидані»). Мають проблеми управління, оборони та сепаратизму.	Індонезія, Філіппіни
Півострівні	Розташовані на півострові. Вразливі до зовнішніх впливів з моря/океану.	КНДР, Республіка Корея, Норвегія, Іспанія, Португалія
Видовженої форми	Витягнуті відносно вузької смуги.	Чилі, Норвегія, В'єтнам
Ексклавні	Держави з ексклавами – далеко витягнутими вглиб території інших держав «коридори», які створювалися з політичною метою. Або наявні частини територій, відокремлені територією іншої держави.	Провінція Кабінда Анголи, Калінінградська область Росії, Нахічевань Азербайджану, Аляска США
Компактні	«Ідеальна держава, що має зазвичай територію круглої або шестикутної форми.	Франція, Польща, Румунія
Анклавні	Держави, оточені зі всіх боків територією іншої держави	Лесото, Сан-Марино, Ватикан
Напіванклавні	Держави, що оточені територією іншої держави, але мають вихід до моря, тобто один додатковий ступінь свободи.	Гамбія, Бруней, Монако
Буферні держави	Невелика слабка держава, затиснена між двома потужними сусідами. Вибір геополітичного коду: еквідистанція (рівновіддаленість) або однобічна орієнтація	Андорра між Іспанією та Францією, Непал та Бутан між Індією та Китаєм, Монголія між Росією та Китаєм
Держави з коридорами	Коридори штучно створені в політичних цілях.	«Афганський коридор», Створений Великою Британією, щоби відділити від СРСР Британську Індію
Коридори для підступу до річки, моря, океану	Проблема виходу до моря, ідея створення транспортного коридору	Вихід Конго (Кіншаса) до Атлантичного океану по р. Конго, Намибія до р. Замбези, Колумбія до р. Амазонки (порт Летісія); Еквадор вимагає Виходу до Мароньйону (верхня течія Амазонки); Болівія втратила доступ до Тихого океану, Болгарія – до Егейського моря
«Подвійні» держави	Розташовані на півострові та острові(островах).	Малайзія на п-ві Малакка та о-ві Калімантан, Данія на п-ві Ютландія та о-вах Зеландія, Фюн та ін., Італія, Греція
Держави, позбавлені виходу до моря	Внутрішньоконтинентальні «заперті» держави, які не мають виходу до моря	14 країн в Африці, 2 – в Латинській Америці, в Європі, Азії, пострадянські держави

*Таблиця складена на основі: Макошев, 2006, Колосов, 1988; Туровський, 1999.

Практичне заняття № 4. Адміністративно-територіальний поділ держави.

Столиці, їх функції та класифікації

Мета: закріпити та розширити знання про адміністративно-територіальний поділ держави, схеми адміністративно-територіального устрою унітарних та федеративних держав, столиці, їх функції та класифікації; формувати уміння аналізувати адміністративно-територіальний устрій та географічне розташування столиць.

Теоретична частина

Контрольні питання:

1. Що вивчає місцеве самоврядування та територіальні органи державної влади? Функції територіальних органів державної влади.
2. Адміністративно-територіальний устрій унітарних держав. Наведіть приклади.
3. Адміністративно-територіальний устрій федеративних держав. Наведіть приклади.
4. Що таке столиця? Функції столиць.
5. Класифікації столиць.
6. Геопросторовий каркас території держави та його різновиди.

Зміст практичної діяльності:

Завдання 1. У вигляді схеми представити адміністративно-територіальний поділ унітарних та федеративних держав світу.

Завдання 2. На контурній карті позначити федеративні держави (Додаток В.).

Завдання 3. Заповнити таблицю адміністративний поділ федеративних країн світу, переахованих в додатку А.

Країни	Адміністративно-територіальні одиниці
Австралійський Союз	штати, території
...	...

Завдання 4. Ознайомитись з адміністративно-територіальними одиницями однієї з найбільших країн світу (за варіантами):

- 1-й варіант – США
- 2-й варіант – Російська Федерація
- 3-й варіант – Італія
- 4-й варіант – Франція

Завдання 5. Скласти географічну характеристику столиці однієї з країн світу

Література:

1. Макошев А.П. Политическая география и геополитика. – Горно-Алтайск, 2006.
2. Політична географія і геополітика: Навч. посібник / Б.П.Яценко, В.І.Стафійчук, Ю.С.Брайчевський та ін.; за ред. Б.П.Яценка. – К.: Либідь, 2007. – 255 с.
3. Трохимчук С.В., Федунь О.В. Політична географія світу: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 422 с.
4. Афанасьєв О. Політико-географічний простір сучасного світу. Довідник.- К., 2010.
5. Атлас світу. – К.: ДНВП Картографія, 2013.

Додаток В.

Форми державного устрою: федерації та конфедерації (Афанасьєв, с. 67-68)

Регіон світу	Федеративні країни	
Європа	Австрійська республіка	Конфедерації
		Боснія і Герцоговина ²
	Королівство Бельгія ¹	Швейцарська конфедерація ³
	Федеративна республіка Німеччина	Союзна Держава Росії та Білорусі ⁴
	Російська Федерація	Європейський Союз ⁵
Азія	Республіка Індія	
	Республіка Іран	
	Федерація Малайзія	
	Федеративна Демократична Республіка Непал	
	Об'єднані Арабські Емірати	
	Ісламська Республіка Пакистан	
Африка	Федеративна Республіка Нігерія	

	Федеративна Демократична Республіка Ефіопія
	Союз Коморських Островів
	Республіка Судан ⁶
	Об'єднана Республіка Танзанія ⁷
Північна Америка	Канада
	Сполучені Штати Америки
	Мексиканські Сполучені штати
	Федерація Сент-Кристофер (Сент-Кітс) і Невіс
Південна Америка	Боліваріанська Республіка Венесуела
	Федеративна Республіка Бразилія
	Аргентинська Республіка
Океанія	Федеративні штати Мікронезії
	Австралійський Союз

Примітки:

- Деякі науковці вважають, що Бельгія перебуває на шляху переходу до конфедерації
- Боснія і Герцоговина фактично є типовою Конфедерацією, але згідно із законодавством це «м'яка федерація» (тобто федерація, члени якої мають право на сепаратію – відокремлення).
- Швейцарія, не зважаючи на офіційну назву (Швейцарська конфедерація) є фактично класичною федерацією, хоча багато сторіч (1291-1848 рр.) була конфедерацією.
- Союзна Держава Росії та Білорусі створюється за принципами конфедеративного об'єднання з перспективами перетворення в майбутньому в «м'яку федерацію».
- Європейський Союз багатьма науковцями визнається «м'якою конфедерацією», хоча законодавчо це не закріплено, але ЄС відповідає всім ознакам конфедерації
- Республіка Судан переходить до федеративної форми устрою
- Багато вчених вважають, що Танзанія вже давно фактично є унітарною державою, але законодавчі акти країни утворюють федеративний статус

Практичне заняття № 5. Форми державного правління та устрою. Типи політичних режимів. Класифікації країн світу.

Мета: закріпити та розширити знання про форми державного правління та державного устрою, типи політичних режимів; формувати уміння визначати форми правління та державного устрою держав.

Теоретична частина
Контрольні питання:

- Форми правління держав.
- Форми політико-територіального устрою держав. Поняття сучасного федералізму.
- Типи федерацій у сучасному світі.
- Політичні системи сучасних держав
- Типології країн світу за рівнем соціально-економічного розвитку
- Класифікації країн світу за географічним положеннями, кількістю населення, площею території.

Зміст практичної діяльності:

Завдання 1. Представити у вигляді структурної схеми форми правління та форми державного устрою країн світу.

Завдання 2. На контурній карті позначити:

- монархії: абсолютні, теократичні, конституційні (Додаток Г.);
- джамахірію;
- країни «Співдружності» (Додаток Д.);

Завдання 3. Навести приклади країн, які є республіками:

Різновиди республік	Країни
Парламентські	
Президентські	
Президентсько-парламентські	
Парламентсько-президентські	

Завдання 3. Підготувати коротке повідомлення про одну з монархій сучасного світу або про один з типів політичних режимів.

Література:

- 1.Макошев А.П. Политическая география и геополитика. – Горно-Алтайск, 2006.
2. Політична географія і геополітика: Навч. посібник / Б.П.Яценко, В.І.Стафійчук, Ю.С.Брайчевський та ін.; за ред. Б.П.Яценка. – К.: Либідь, 2007. – 255 с.
3. Трохимчук С.В., Федунь О.В. Політична географія світу: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 422 с.
4. Афанасьєв О. Політико-географічний простір сучасного світу. Довідник.- К., 2010.
5. Атлас світу. – К.: ДНВП Картографія, 2013.

Додаток Г.

Форми правління: країни монархії (Макошев, с. 22)

Країна	Форма	Різновид монархії	Країна	Форма	Різновид монархії
Європа			Азія		
Андорра	князівство	конституційна	Бахрейн	емірат	абсолютна
Бельгія	королівство	конституційна	Бруней	султанат	абсолютна
Ватикан	Папська держава	теократична	Бутан	королівство	конституційна
Велика Британія	королівство	парламентська	Йорданія	королівство	конституційна
Данія	королівство	конституційна	Камбоджа	королівство	конституційна
Іспанія	королівство	конституційна	Катар	емірат	абсолютна
Ліхтенштейн	князівство	конституційна	Кувейт	султанат	абсолютна
Люксембург	Велике герцогство	конституційна	Малайзія	султанат	конституційна
Монако	князівство	конституційна	Непал	королівство	абсолютна
Нідерланди	королівство	конституційна	ОАЕ	емірати	абсолютна
Норвегія	королівство	конституційна	Оман	султанат	абсолютна
Швеція	королівство	конституційна	Саудівська Аравія	королівство	абсолютна
Африка			Таїланд	королівство	конституційна
Лесото	королівство	конституційна	Японія	імперія	конституційна
Марокко	королівство	конституційна	Океанія		
Свазіленд	королівство	абсолютна	Тонга	королівство	конституційна
			Тувалу	королівство	конституційна

Додаток Д.

Країни у складі Співдружності, главою яких проголошується монарх Великої Британії

Великобританія (1931) ¹	(1968) Свазіленд
Канада (1931)	(1970) Самоа
(1931) Австралія	((1970) Тонга
(1931) Нова Зеландія	(1972) Бангладеш
(1947) Індія	(1973) Багамські острови
(1948 – Цейлон) Шрі-Ланка	(1974) Гренада
(1957) Гана	(1975) Папуа – Нова Гвінея
(1957 – Малайя) Малайзія	(1976) Сейшельські острови
(1960) Нігерія ²	(1978) Соломонові острови
(1961) Кіпр	(1978) Тувалу
(1961) Сьєрра-Леоне ³	(1978) Домініка
Танзанія (1961 – Танганьїка, 1963 - Занзібар)	(1979) Сент-Люсія
(1962) Тринідад і Тобаго	(1979) Кірібаті
1962)Уганда	((1979) Сент-Вінсент и Гренадини
(1962) Ямайка	(1979) Зімбабве
(1963) Кенія	(1980) Вануату
(1964) Замбія	(1981) Беліз
(1964) Малаві	(1981) Антигуа і Барбуда
(1964) Мальта	(1982) Мальдіви
(1965) Гамбія	(1983) Сент-Крістофер и Невіс
(1965) Сингапур	(1984) Бруней
(1966) Барбадос	(1989) Пакистан ⁴
(1966) Ботсвана	(1990) Намібія

(1966) Гайана	(1994) ПАР ⁵
(1966) Лесото	(1995) Камерун
(1968) Маврикій	(1995) Мозамбік
(1968) Науру ⁷	(1997) Фіджи ⁶

Примітки

1. В дужках вказані дати вступу країн до Співдружності. У 1949 р зі складу Співдружності вийшла Ірландія.
2. У листопаді 1995 р членство Нігерії було призупинено. Питання про відновлення членства буде розглядатися після проведення в Нігерії виборів в 1999 р і заміни військового режиму демократично обраним цивільним урядом.
3. У липні 1997 р призупинено участь Сьєрра-Леоне у зустрічах Співдружності.
4. Початковий член (1947). У 1972 році вийшов зі складу Співдружності. У 1989 р знову вступив до Співдружності.
5. У червні 1994 р відновлено членство ПАР, перерване в 1961 р
6. 1 жовтня 1997 р Фіджі знову прийнята в Співдружність, після того, як в 1987 р її членство було припинено.
7. Чи входять до складу Співдружності на правах спеціальних членів - виключається рівноправну участь у зустрічах глав держав і урядів. Мають право брати участь тільки в регіональних зустрічах.

Практичне заняття № 6. Основні поняття геополітики. Геополітичні теорії та концепції. Школи та течії геополітики.

Мета: закріпити та розширити знання про суть, об'єкт, предмет, завдання геополітики як науки, історію її розвитку, основні поняття, категорії та парадигми геополітики, основних представників різних шкіл та течій геополітики та їх ідеї; розширити знання про глобалізацію, міжнародні організації на політичній карті світу; формувати вміння аналізувати геополітичні теорії, концепції та моделі, наслідки глобалізації цих процесів, характеризувати міжнародні організації

Теоретична частина

1. Суть, об'єкт, завдання геополітики.
2. Історичний розвиток геополітики.
3. Основні поняття і категорії геополітики.
4. Парадигми геополітики.
5. Школи геополітики (основні представники та їх ідеї):
 - Німецька школа
 - Британська школа.
 - Американська школа.
 - Російська школа.
 - Європейський континенталізм.
 - Українська школа.
6. Глобалізація: суть, прояви. Наслідки глобалізації.
7. Міжнародні організації на політичній карті світу.

Зміст практичної діяльності:

Завдання 1. Письмово пояснити суть понять «парадигма», «концепція», «теорія», «доктрина», «геополітична концепція», «геополітична доктрина».

Завдання 2. Підготувати інформаційний проект про одну з шкіл геополітики або однієї з геополітичних теорій (концепцій), або про основні ідеї одного з представників однієї з національних шкіл геополітики (за вказівкою викладача):

Проект оформити за схемою:

Назва школи/теорії /концепції:

Автор та короткі відомості про нього:

Праці, у яких викладено:

Суть:

Головні ідеї:

Приклади реалізації

Завдання 3. На контурній карті світу відобразити геополітичну модель панрегіонів К. Хаусхофера (Додаток Д.)

Завдання 4. Заповнити таблицю «Міжнародні організації у світі»

Назва міжнародної організації	Вид міжнародної організації	Напрями діяльності	Країни-члени	Штаб-квартира

Література:

- 1.Макошев А.П. Политическая география и геополитика. – Горно-Алтайск, 2006.
2. Політична географія і геополітика: Навч. посібник / Б.П.Яценко, В.І.Стафійчук, Ю.С.Брайчевський та ін.; за ред. Б.П.Яценка. – К.: Либідь, 2007. – 255 с.
3. Трохимчук С.В., Федунь О.В. Політична географія світу: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 422 с.

Додаток Д.

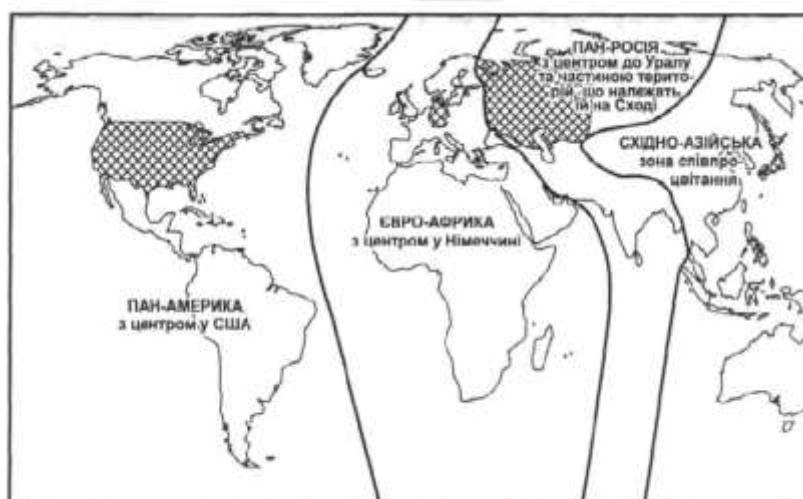


Рис. 1. Панрегіони К. Хаусхофера

7. Література для вивчення дисципліни.

Базова

1. Географія: світу, регіони, концепти / Г.де Блій, Пітер Муллер, Олег Шаблій / Пер. з англ. – К.: Либідь, 2004. – 740 с.
2. Гольцов А.Г. Геополітика та політична географія. підручник. - К., 2012. – 416 с.
3. Дністрянський М.С. Політична географія та геополітика: Навч. посіб. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 344 с.
4. Колосов В.А., Мироненко Н.С. Геополитика и политическая география. – М: Аспект Пресс, 2001. – 479 с.
5. Максаковский В.П. Географическая картина мира: В 2 кн. Кн.І: Общая характеристика мира. – М.: Дрофа, 2004. – 496 с.
6. Політична географія і геополітика: Навч. посібник / Б.П.Яценко, В.І.Стафійчук, Ю.С.Брайчевський та ін.; за ред. Б.П.Яценка. – К.: Либідь, 2007. – 255 с.
7. Світова економіка: Підручник/ А.С.Філіпенко, О.І.Рогащ, О.І.Шнирков та ін. – К.: Либідь, 2000. – 582 с.
8. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії: Навчальний посібник. – Одеса: Астропринт, 2001. – 556 с.
9. Трохимчук С.В., Федунь О.В. Політична географія світу: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 422 с.

10. Туровский Р.Ф. Политическая география. – М.–Смоленск: СГУ, 1999. – 380 с.
11. Холина В.Н., Наумов А.С. Политическая карта мира: география для школьников и абитуриентов. – М.: Просвещение, 2004. – 304 с.
12. Яценко Б.П. Політична географія: навч. посіб. – К.: Вид. Ін-ту сходознавства НАНУ, 2005. – 134 с.

Додаткова

1. Масляк П.О., Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Словник-довідник учня з економічної і соціальної географії світу. – К.: Лібра, 1996. – 328 с.
2. Мечников Л.И. Цивилизации и великие исторические реки. – М.: Прогресс-Пангея, 1995. – 464 с.
3. Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Вступ до соціальної географії: Навч. посіб. – К.: Знання, КОО, 2000. – 204 с.
4. Пістун М.Д. Основи теорії суспільної географії. – К.: Вища шк., 1996. – 232 с.
5. Ростов Є.Ф. Економіка країн світу. Довідник. – К.: НВП «Картографія», 1998. – 188 с.
6. Соціально-економічна географія світу. Загальна частина / За ред. С.П. Кузика. – Тернопіль: Підручники & посібники, 1998. – 256 с.
7. Соціально-економічна географія України: Навч. посіб. / За ред. О.І. Шаблія. – Л.: Світ, 2000. – 680 с.
8. Страны мира: Справочник. – М.: Республика, 1997. – 479 с.
9. Сухарев В.А., Сухарев М.В. Психологический портрет народов и наций. – Д.: Сталкер, 1997. – 400 с.
10. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії. – О.: Астропринт, 2001. – 560 с.
11. Холина В.Н. География человеческой деятельности: Экономика, культура, политика: учеб. для 10-11 классов школ с углубленным изучением гуманитарных предметов. – М.: Просвещение, 2002. – 350 с.
12. Шаблій О.І. Основи загальної суспільної географії. Підручник. – Л.: Вид.центр ЛНУ ім. І.Франка, 2003. – 444 с.
13. Шаповал В. Державний лад країн світу: Довідник. – К.: Укр. Центр правових студій, 1999.
14. Шреплер Х.-А. Международные экономические организации: Справочник. – М.: Междунар. отношения, 1999. – 456 с.
15. Экономическая и политическая география капиталистических и развивающихся стран. / Под ред. В.В. Вольского – М.: МГУ, 1986. - 528 с.
16. Энциклопедия «Страны и народы» (любое издание).
17. Энциклопедия для детей. Тома «География», «Всемирная история». – М.: Аванта+.
18. Юрківський В.М. Регіональна економічна і соціальна географія. Зарубіжні країни: Підручник. – К.: Либідь, 2000. – 416 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.interorg.narod.ru> – міжнародні організації.
2. <http://www.narod.yandex.ru/interorg4.html> – міжнародні економічні організації.
3. <http://www.ru.wikipedia.org> – електронна Internet-енциклопедія.
4. <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook> – Щорічний довідник ЦРУ «Книга фактів».
5. <http://www.cvk.gov.ua> – офіційний сайт Центральної виборчої комісії України.
6. <http://www.delukr.cec.eu.int> – сайт Представництва Європейської Комісії в Україні.
7. <http://www.europa.eu.int> – офіційний сайт Європейського Союзу.
8. <http://www.intourion.ru> – довідник по регіонах, країнах, організаціях світу (історія, карти).
9. <http://www.karty.narod.ru> – Сайт рідкісних карт Олександра Акопяна (територіальні претензії, території з невизначеним статусом, проекти «Великих» держав і т.п.).
10. <http://www.maxpj.ru/countries.php> - сайт «Країнознавство – все про країни світу», в т.ч. історія держав, що зникли з політичної карти.
11. <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/696.htm> – офіційний сайт Міністерства зовнішніх справ України. Міжнародні організації.
12. <http://www.nato.int> – офіційний сайт НАТО.
13. <http://www.svit21.narod.ru> – Етнополітична карта світу: ХХІ століття / Методичний і предметний коментарі / П.Жук, Н.Мазур, Р.Соломонюк, Р.Турчак.

14. <http://www.ukrstat.gov.ua> – офіційний сайт Державного комітету статистики України.
15. <http://www.un.org> – офіційний сайт ООН.
16. <http://www.worldbank.org> – звіти про розвиток Світового банку.
17. <http://www.world-tourism.org/ruso/index.htm> – офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації (ВТО).
18. Human Development Report. – New York, 1997.
19. The World Bank Atlas. – Washington, 1997.
20. World Development Report. – Washington, 1997.

7. Політика виставлення балів. Вимоги викладача

Методи навчання

За джерелом знань:

- *словесні:* розповідь, пояснення, лекція, інструктаж, бесіда, диспут, дискусія;
- *наочні:* ілюстрація, демонстрація;
- *практичні:* практичні роботи, вправи, самостійна робота студентів з різними джерелами інформації, складання конспектів (тез), робота з картою, робота зі статистичними матеріалами, підготовка рефератів, доповідей, повідомлень, презентацій, метод проектів, аналіз проблемних ситуацій, встановлення причинно-наслідкових зв'язків та географічних закономірностей, прогнозування тощо.

За характером навчально-пізнавальної діяльності студентів: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, метод проблемного викладу, частково-пошуковий, пошуковий, дослідницький;

За логікою пізнання: аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, систематизація, класифікація, абстрагування.

Дистанційні методи навчання: телекомунікаційні методи (інтерактивні лекції, практичні заняття, on-line консультації в режимі Zoom-конференцій та зустрічей у Google Meet; робота у Viber-групах), самостійна робота студентів з освітніми ресурсами (освітні платформи Google Classroom, Moodle-ЦДПУ, Вікі-ЦДПУ, Хмарка-ЦДПУ).

Методи поточного контролю: фронтальне усне опитування, письмове опитування, перевірка практичних робіт, захист повідомлень, перевірка виконання самостійної роботи, контрольні роботи тощо.

Підсумковий (семестровий) контроль з курсу: екзамен

Вимоги викладача. В процесі вивчення дисципліни студенти мають відвідувати всі лекційні та практичні заняття. Система оцінювання – накопичувальна, тому для того, щоби набрати необхідні бали до екзамену (максимально – 60 балів), студент має виконати всі види робіт, передбачених робочою навчальною програмою дисципліни.

Пропущені за поважною причиною заняття відпрацьовуються під час консультацій.

Усі практичні роботи та завдання для самостійної роботи мають бути виконані вчасно. Практичні роботи захищаються кожним студентом індивідуально. Форма представлення результатів та контролю за самостійною роботою прописані у методичних рекомендаціях до самостійної роботи.

Під час підготовки доповідей, повідомлень та рефератів студенти мають дотримуватися академічної доброчесності, уникати плагіату та робити необхідні посилання на використані інформаційні джерела.

Під час проведення екзамену забороняється користуватися будь-якими матеріалами, окрім екзаменаційного білету, аркушу відповіді та політичної карти світу.

Політика виставлення балів. Оцінювання якості знань студентів, в умовах організації освітнього процесу за кредитно-трансферною накопичувальною системою здійснюється шляхом поточного, підсумкового (семестрового) контролю за 100-бальною шкалою оцінювання, за шкалою ЄКТС та національною шкалою оцінювання. Враховуються бали набрані на поточному тестуванні, самостійній роботі та бали підсумкового тестування. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента під час

практичного заняття; недопустимість пропусків та запізень на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання і т. ін.

Поточне оцінювання здійснюється на практичних заняттях, на консультаціях (при відпрацюванні пропущених занять чи при бажанні підвищити попередньо отриману оцінку) та під час контролю за самостійною роботою студентів.

Максимальний бал за усну чи письмову відповідь – 3 бали; за виконання та захист практичної роботи – 1 бал; за виконання завдання для самостійної роботи – 1 бал.

Крім того, студент має змогу отримати 0,5 бали за доповнення, до 3 балів за презентацію та реферат.

Критерії оцінювання студентських теоретичних усних відповідей на практичних заняттях з політичної географії (ПГ)

Враховується:

4. рівень осмислення навчального матеріалу;
5. рівень сформованості аналітичних вмінь і концептуальних підходів;
6. повнота розкриття питання, логіка викладу, культура мовлення;
7. використання додаткової літератури;
8. порівняння, зв'язок з практикою, наявність висновків.

3 б. ставиться за досконале знання та розуміння понятійно-термінологічного апарату ПГ та теоретичного матеріалу тієї чи іншої теми. Вільне оперування різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Відповідь на поставлені запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Аналізує різні підходи до трактування тієї чи іншої методичної проблеми. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань методики викладання географії та аргументує її. Демонструє творчий підхід до виконання завдань. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою культурою мовлення. У відповіді мовні та стилістичні помилки.

2 б. ставиться у випадку, коли відповідь майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. Висвітлюється зміст окремих класифікацій, методичних підходів тощо. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Але у відповіді недостатня доказова база, мало прикладів, нечітко прослідковується зв'язок теорії з практикою. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Вільно оперує знаннями, застосовує їх в знайомій та новій педагогічній ситуації. Матеріал викладено правильною мовою, але присутні окремі стилістичні помилки.

1 б. ставиться коли відповідь неповна, фрагментарна. Студент не має системних знань з ПГ. Понятійно-термінологічний апарат ПГ в цілому сформований, але студент оперує, як правило, одним підходом до тієї чи іншої проблематики, висвітлює окрему класифікацію тощо. Виклад матеріалу не структурований, часто порушується послідовність та логіка викладу. У відповіді відсутні посилання на фундаментальні дослідження з певної проблеми, методичні ідеї провідних вчених, методистів, вчителів. Відповідь позбавлена творчого підходу і має формальний характер. Студент використовує знання в знайомій педагогічній ситуації, але не може застосувати їх в новій ситуації. У відповіді наявні фактичні та стилістичні помилки.

0,5 б. ставиться коли відповідь дуже поверхова. Студент не має системних знань з ПГ. Понятійно-термінологічний апарат ПГ майже не сформований. Виклад матеріалу не структурований, порушена послідовність та логіка викладу.

Критерії оцінювання практичної роботи

- 1 б.** ставиться у випадку, коли студент повністю і якісно виконав всі завдання

практичної роботи з теми. Демонструє досконале знання та розуміння теоретичного матеріалу з теми практичного заняття. При виконанні практичних завдань студент продемонстрував високий рівень оволодіння уміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Якісно та охайно виконаний графічний та картографічний матеріал. До кожного завдання наявні висновки та узагальнення. Студент застосував творчий підхід до виконання завдань. У практичній роботі відсутні орфографічні, граматичні, стилістичні чи мовленнєві помилки.

0,75 б. ставиться, коли студент виконав всі завдання для практичної роботи, при цьому 2/3 завдань виконано якісно. Відповідь на питання викладача при захисті роботи майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. При виконанні практичних завдань студент продемонстрував уміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Картографічний та графічний матеріал виконаний якісно, але не достатньо охайно. Наявні висновки до кожного завдання, але у деяких висновках недостатня доказова база. У практичній роботі присутні окремі стилістичні помилки.

0,5 б. ставиться, коли студент виконав 2/3 завдань або виконав всі завдання практичної роботи, але 1/2 з них виконана не досить якісно. Відповідь на теоретичні питання під час захисту практичної роботи неповна, фрагментарна. Студент продемонстрував недостатній рівень оволодіння вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати тощо. Картографічний та графічний матеріал виконаний неякісно. У роботі наявні фактичні та/або стилістичні помилки.

0,25 б. ставиться, коли студент якісно виконав 1/2 завдань практичної роботи. Демонструє вкрай поверхові знання з тем теоретичного блоку під час захисту роботи. Студент недостатньо оволодів уміннями аналізу, порівняння тощо. Картографічний та графічний матеріал відсутній або виконаний з помилками та неохайно. Відсутні висновки до окремих завдань або більшість висновків помилкові. У роботі наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

Критерії оцінювання рефератів

При оцінюванні реферату враховуються:

1. ступінь розкриття теми;
2. рівень науковості та доступності тексту реферату;
3. вміння працювати з науковою літературою, систематизувати та структурувати матеріал;
4. наявність авторської позиції, самостійність оцінок і суджень;
5. використання при підготовці реферату декількох джерел інформації;
6. дотримання вимог до оформлення реферату (наявність титульної сторінки, плану, вступу; правильність оформлення посилання на використані джерела; список використаних джерел; оцінка грамотності та культури викладу; дотримання вимог до обсягу реферату тощо);
7. вільне володіння матеріалом реферату при захисті.

Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за реферат – **3 бали**.

3 бали ставиться, коли виконані всі вимоги до написання реферату: позначена проблема і обґрунтована її актуальність, зроблено короткий аналіз різних точок зору на дану проблему і логічно викладена власна позиція, сформульовані висновки, тема розкрита повністю, витриманий обсяг, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення.

2,5 бали ставиться, коли основні вимоги до реферату виконані, але при цьому допущені незначні недоліки, не зовсім витриманий обсяг реферату, є недоліки в оформленні.

2 бали ставиться, коли основні вимоги до реферату виконані, але при цьому допущені значні недоліки, є значні неточності у викладі матеріалу; відсутня логіка викладу, не витриманий обсяг реферату; є недоліки в оформленні.

1,5 бали виставляється якщо є істотні відступи від вимог до реферування, тема висвітлена дуже поверхово або частково, відсутні висновки; не витриманий обсяг реферату; є серйозні недоліки в оформленні.

1 бал виставляється у випадку, коли тема реферату не розкрита, продемонстровано нерозуміння студентом проблеми; обсяг реферату занадто малий; не дотримано вимог до оформлення реферату.

Критерії оцінювання презентації

При оцінюванні комп'ютерної презентації враховуються:

8. наявність титульного слайда, на якому зазначено назву доповіді/презентації та відомості про авторів;

9. логічна послідовність слайдів;

10. дотримання вимог до тексту слайдів (наявністю заголовків, які висвітлюють основну ідею цього слайда; не більше ніж 6-8 рядків тексту на слайді, по 6-8 слів у рядку; текст повинен складатися з простих речень та коротких слів; розмір символів тексту має бути достатнім для розпізнавання з найвіддаленішого кутка аудиторії, рекомендований розмір символів не менше ніж 24 пт.).

11. дотримання вимог до графічних об'єктів на слайдах (кількість зображень повинна бути достатньою для ілюстрації змісту слайда або виступу, але не переобтяжувати сприйняття відомостей; варто вибирати такі зображення, на яких деталі добре розрізняються; на одному слайді мають бути зображення одного стилю (або фотографії, або мальовані зображення) тощо).

12. дотримання вимог до оформлення презентації: слайди не повинні бути перенасичені текстом, а містити більше графічних, картографічних та ілюстративних матеріалів; усі слайди бажано оформлювати в одному стилі; у кольоровій гамі презентації рекомендується використовувати не більше ніж 2-3 кольори та 2-3 їх відтінки; для демонстрації презентації на великому екрані з використанням мультимедійного проектора колір тла слайдів має бути світлим; колір тексту має бути контрастним до кольору тла.

Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за презентацію – **3 бали**.

3 бали ставиться, коли виконані всі вимоги до змісту презентації, повною мірою розкрита тема, дотримана логіка викладу матеріалу, витриманий обсяг презентації, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення слайдів.

2,5 бали ставиться, коли основні вимоги до змісту презентації виконані, але при цьому допущені незначні недоліки, дещо порушена логіка викладу або не зовсім витриманий обсяг презентації, є недоліки в оформленні слайдів.

2 бали ставиться, коли основні вимоги до змісту презентації виконані, але при цьому допущені значні недоліки у викладі матеріалу; відсутня або порушена логіка викладу; не витриманий обсяг презентації або матеріалу у слайдах; є недоліки в оформленні слайдів.

1,5 бали виставляється якщо є істотні відступи від вимог до презентації, тема висвітлена дуже поверхово або частково; відсутня логіка викладу, відсутні висновки; не витриманий обсяг реферату; є серйозні недоліки в оформленні слайдів.

1 бал виставляється у випадку, коли тема презентації не розкрита, продемонстровано нерозуміння студентом проблеми; обсяг презентації занадто малий; не дотримано вимог до оформлення слайдів.

Критерії оцінювання самостійної роботи студента

1 б. ставиться у випадку, коли студент повністю і якісно виконав всі завдання для самостійної роботи з теми. Демонструє досконале знання та розуміння теоретичного матеріалу тієї чи іншої теми курсу ПГ, що виноситься на самостійне опрацювання. Вільно оперує різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Наявні посилання на декілька джерел інформації. Відповідь на поставлені запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Аналізує різні підходи до трактування тієї чи іншої проблеми. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань ПГ та аргументує її. Демонструє творчий підхід до виконання завдань. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє

високою грамотністю викладу матеріалу, культурою мовлення. У відповіді відсутні орфографічні, граматичні, стилістичні чи мовленнєві помилки.

0,75 б. ставиться, коли студент виконав всі завдання для самостійної роботи, при цьому 2/3 завдань виконано якісно. Відповідь майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. Висвітлюється зміст окремих класифікацій, методологічних підходів тощо. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Але у відповіді недостатня доказова база, мало прикладів, нечітко прослідковується зв'язок теорії з практикою. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Вільно оперує знаннями, застосовує їх в знайомій та новій ситуації. Присутні окремі стилістичні помилки.

0,5 б. ставиться, коли студент якісно виконав 1/2 завдань. Демонструє вкрай поверхові знання з тем, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію в повному обсязі. Оперує лише окремими фразами. Студент відтворює лише окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

0,25 б. ставиться, коли студент виконав лише 1/3 завдань та демонструє має вкрай поверхові знання з тем, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію в повному обсязі. Оперує лише окремими фразами. Студент відтворює лише окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

Контрольні роботи

До контрольних робіт допускаються всі студенти незалежно від результатів поточного контролю.

У процесі виконання контрольних завдань студент може користуватися лише тими допоміжними матеріалами, які визначені викладачем. Студентові забороняється в будь-якій формі обмінюватися інформацією з іншими студентами та користуватися матеріалами, крім дозволених. За умови порушення студентом установлених правил виконання модульного контролю викладач позбавляє можливості продовжувати виконання контрольних завдань, не перевіряє роботу, робить на ній відповідний запис і оцінює нулем балів. Результати контрольного заходу студента, який не з'явився на нього, також оцінюються нулем балів незалежно від причини.

Результати перевірки МКР доводяться до відома студентів не пізніше ніж через два робочі дні після їх виконання.

Перескладання КР допускається в терміни, визначені викладачем, під час поточних консультацій.

Студент, який не з'явився на модульний контроль (незалежно від причини), має право один раз повторно пройти модульний контроль у визначені викладачем терміни під час поточних консультацій.

За виконання завдань модульного контролю студент отримує **контрольну оцінку** (кількість балів), яка враховується в процесі розрахунків модульної оцінки.

Максимальна кількість балів за модульну контрольну роботу з кожного змістового модуля – **5 балів**. Контрольна робота включає 5 завдань. Максимальна кількість балів за кожне завдання модульної контрольної роботи – **1 бал**.

Критерії оцінювання контрольної роботи

1 б. ставиться у випадку, коли студент у відповіді на питання продемонстрував досконале знання та розуміння понятійно-термінологічного апарату ПГ та теоретичного матеріалу з тієї чи іншої теми; вільне оперування різноманітними класифікаціями, підходами

тощо. Відповідь на поставлене запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань ПГ та аргументує її. Демонструє творчий підхід до виконання завдань. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою грамотністю викладу матеріалу. У відповіді відсутні орфографічні, граматичні чи стилістичні помилки.

0,75 б. ставиться, коли відповідь на питання правильна і майже повна, судження студента з питання мають усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. У відповіді висвітлюється зміст окремих класифікацій, підходів тощо. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Але у відповіді недостатня доказова база, мало прикладів, нечітко прослідковується зв'язок теорії з практикою. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Матеріал викладено правильною мовою, без орфографічних та граматичних помилок, але присутні окремі стилістичні помилки.

0,5 б. ставиться, коли відповідь на запитання неповна, частково помилкова та фрагментарна. Студент не має системних знань з даного питання, не повною мірою володіє понятійно-термінологічним апаратом ПГ в цілому сформований. Студент висвітлює лише один підхід до тієї чи іншої проблематики, висвітлює окрему класифікацію тощо. Виклад матеріалу не структурований, часто порушується послідовність та логіка викладу. У відповіді відсутні посилання на фундаментальні дослідження з певної проблеми. Відповідь позбавлена творчого підходу і має формальний характер. Студент використовує знання в знайомій ситуації, але не може застосувати їх в новій ситуації. У відповіді наявні окремі граматичні, фактичні чи стилістичні помилки.

0,25 б. ставиться, коли у відповіді на питання студент демонструє вкрай поверхові знання з теми. Відповідь неповна та частково помилкова. Студент оперує лише окремими фразами. Понятійно-термінологічний апарат ПГ несформований. Студент відтворює лише окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти, часто помилкові. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні, стилістичні або граматичні помилки.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання та самостійна робота												Підсумковий тест (екзамен)	Сума балів
Змістовий Розділ 1				Змістовий Розділ 2				Змістовий Розділ 3					
T1	T2	T3	КР 1	T4	T5	T6	КР 2	T 8	T 9	T 10	КР 3	40	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5		
20				20				20					

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

8. Підсумковий контроль

З дисципліни «Політична географія» передбачена така форма підсумкового контролю як *екзамен*.

Першим етапом семестрового контролю є визначення підсумкової семестрової модульної оцінки як суми підсумкових поточних оцінок, отриманих за результатами засвоєння всіх розділів. Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 60 балів) визначається як сума балів поточного, модульного контролю та відповідає підсумковій семестровій модульній оцінці.

Семестровий контроль у формі *екзамену* проводиться усно. На екзамен виносяться вузлові питання сучасної МВГ та практичні завдання методичного спрямування. Максимальна сума балів, що виділяється на екзамен – 40 балів.

Підсумкова семестрова оцінка з дисципліни (сума балів) розраховується як сума підсумкової семестрової модульної оцінки та екзаменаційної оцінки та виставляється за шкалою ECTS та національною шкалою оцінювання.

Підсумкова семестрова оцінка проставляється у Відомості обліку успішності (форма № Н-5.03), Аркуші успішності студента (форма № Н-5.04), Індивідуальному навчальному плані студента (форма № Н-2.02), Заліковій книжці студента (форма № Н-2.03).

Підсумкові екзаменаційні письмові роботи, листки тестувань, листки усної відповіді зберігаються на кафедрі протягом одного календарного року після складання екзамену.

Критерії оцінювання знань, умінь і навичок студентів

при складанні екзамену з дисципліни «Політична географія»

30-40 балів ставиться у випадку, коли студент повністю засвоїв зміст курсу, вільно володіє навчальним матеріалом і вміє усвідомлено застосовувати його на практиці як в знайомих так і в нових ситуаціях. Має системні, повні, міцні знання з дисципліни. Студент вміє аналізувати, систематизувати інформацію, узагальнювати, робити висновки, висловлювати власну думку та аргументувати її. Студент уміє дати ґрунтовну відповідь на поставлене запитання, володіє понятійним апаратом ПГ. Володіє уміннями користуватися різними джерелами географічної інформації. Усі передбачені програмою завдання виконані з максимальною якістю.

20-30 балів ставиться коли студент повністю засвоїв теоретичний зміст курсу, добре відтворює основний зміст навчального матеріалу. Застосовує знання у стандартних ситуаціях. Студент вміє аналізувати, систематизувати інформацію, узагальнювати, робити висновки. Студент уміє дати майже повну відповідь на поставлене запитання, володіє понятійним апаратом ПГ, але припускається незначних неточностей або не грубих фактичних помилок. Всі передбачені програмою навички сформовані. Усі передбачені програмою завдання виконані, якість більшості з них близька до максимальної.

10-20 балів ставиться якщо теоретичний зміст курсу засвоєний частково. Студент в

цілому правильно відтворює навчальний матеріал. Студент намагається аналізувати, систематизувати інформацію, висловлювати власну позицію, але недостатньо її аргументує. Необхідні практичні методичні навички в основному сформовані. Більшість робіт, передбачених програмою виконано, але деякі з них мають недоліки, фактичні або змістовні помилки.

5-10 балів ставиться у випадку, коли теоретичний зміст курсу засвоєний лише фрагментарно. Відповідь фрагментарна, нелогічна, а з деяких питань – відсутня. Більшість передбачених програмою навчальних завдань не виконано або їх якість близька до мінімальної. Але за додаткової самостійної роботи над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання завдань та глибше оволодіння навчальним матеріалом.

Екзаменаційні питання з політичної географії

Теоретична частина

1. Історія становлення і розвитку політичної географії. Ф. Ратцель - засновник ПГ як системної науки.
2. Політична географія як наука, її об'єкт і предмет дослідження, зв'язки з іншими науками. Політична сфера (політосфера) суспільного життя як об'єкт вивчення ПГ. Методи політико-географічних досліджень
3. Основна проблематика і тематики сучасних політико-географічних досліджень. Основні завдання і напрямки досліджень політичної географії.
4. Політична географія в Україні. Роль українських географів початку ХХ ст. в розвитку окремих положень ПГ. Сучасний стан ПГ в Україні.
5. Територіально-політична організація суспільства. Типи територіально-політичних систем. Ієрархія територіально-політичних систем.
6. Поняття про політичну карту світу. Кількісні та якісні зміни на політичній карті світу.
7. Античний період формування політичної карти світу (V тис. до н.е. - V ст. н.е.)
8. Середньовічний період формування політичної карти світу (V-XV ст.)
9. Новий (колоніальний) період формування політичної карти світу (XV — початок ХХ ст. (1914 р.)
10. Португальська колоніальна імперія: історія формування, територіальний склад, особливості розпаду
11. Іспанська колоніальна імперія: історія формування, територіальний склад, особливості розпаду
12. Британська колоніальна імперія: історія формування, територіальний склад, особливості розпаду
13. Французька колоніальна імперія: історія формування, територіальний склад, особливості розпаду
14. Османська (Оттоманська) колоніальна імперія
15. Німецька колоніальна імперія: історія формування, територіальний склад, особливості розпаду
16. Австро-Угорська імперія
17. Російська колоніальна імперія: історія формування, територіальний склад, особливості розпаду
18. Новітній період формування політичної карти світу (ХХ (1914 р.) -ХХІ ст.).Етапи Новітнього періоду формування політичної карти світу.
19. Сучасна світосистема. Сучасний стан політичної карти світу (визнані незалежні держави, залежні території, держави з невизначеним статусом, інші території). Вірогідні зміни політичної карти світу.
20. Території, країни, держави. Склад території держави.
21. Політико-територіальні утворення на політичній карті світу. Суверенні держави як головний суб'єкт світової політики і елемент політичної карти світу. Зростання кількості незалежних держав протягом ХХ століття.

22. Залежні країни і території (колонії, протекторати, підопічні території, заморські території. Форми залежності територій в минулому (васалітет, мандатні (підмандатні) території, домініон, кондомініум). Групи залежних територій за статусом (колонії, які офіційно включені до списку ООН на деколонізацію; території, по яким є угоди про припинення іноземного володіння з чітко визначеною датою отримання; території з невизначеним статусом. Географія сучасних залежних територій.
23. Води (акваторія) відкритого моря і територія Антарктиди. Територіальні претензії країн в Антарктиді.
24. Мультинаціональні функціональні утворення (ТНК, міжнародні організації, регіональні організації, світові міста) як складові сучасного світо устрою. Концепція глобальних (світових) міст Дж. Фридмана.
25. Суперечливі та проблемні питання стану сучасної ПК світу: анексовані та спірні території. Групи спірних територій (території, які ООН визнає «де-юре» і вимагає надання їм незалежності; території, які існують «де-факто», але не визнаються ООН; фактично спірні території)
26. Суперечливі та проблемні питання стану сучасної ПК світу: території з невизначеним статусом, невизнані держави (члени ООН, не визнані, принаймні, одним членом ООН; не члени ООН, визнані принаймні одним членом ООН; Визнані лише не членами ООН; не визнані жодною державою).
27. Міжнародні конфлікти та причини їх виникнення. Типи міжнародних конфліктів (міжнародна криза; конфлікт малої інтенсивності; тероризм; громадянська війна і революція, що набувають міжнародного характеру; війна та світова війна). Фази розвитку міжнародного конфлікту. Міжнародні конфлікти в сучасному світі.
28. «Гарячі» точки планети.
29. Територіальні претензії . Сепаратизм в сучасному світі. Варіації та регіональні різновиди сепаратизму. Географія вогнищ сепаратизму в сучасному світі.
30. Держава як ключовий елемент політичної системи. Суверенітет. Історична трансформація розуміння суверенітету. Ознаки держави. Внутрішні та зовнішні функції держави.
31. Теорії походження держави (теологічна, патріархальна, суспільного договору, підкорення, класова; географічного детермінізму, демографічні, техніко-економічні, «нічний сторож»).
32. Характеристики держави як географічного об'єкта. Політико-географічне положення (ПГП) держави. Оцінка ПГП. Глобальне ПГП. Регіональне ПГП. Сусідське ПГП.
33. Геотерія (територія держави) та її складові. Особливості державної території: конфігурація, форма, компактність, географічний центр.
34. Форми та конфігурації державної території. Вплив конфігурації території на суспільні процеси в державі. Розміри державної території.
35. Формування державної території. Типологія держав за характером історичного формування державної територіальної структури.
36. Проблеми територіального розмежування морського простору, континентального шельфу, територіальні води, економічні зони.
37. Державні кордони. Поняття державного кордону. Зміст понять «делімітація» і «демаркація». Особливості встановлення річкових та морських кордонів. Функції державних кордонів. Зміни кордонів держави.
38. Класифікація державних кордонів за морфологією (конфігурацією), походженням, історією і тривалістю існування, історичними умовами і послідовністю виникнення.

39. Прикордонні конфлікти, їх типи (територіальні: топографічні, історико-культурні, етнічні, історичні; позиційні, функціональні, ресурсні).
40. Адміністративно-територіальний поділ держави. Поняття місцевого самоуправління, його типологія. Системи самоуправління. Принципи формування сітки АТП. Ієрархія одиниць АТП. Функції АТП.
41. Адміністративно-територіальний устрій унітарних держав.
42. Адміністративно-територіальний устрій федеративних держав.
43. Геопросторовий каркас території держави та його різновиди.
44. Столиці, їх функції та класифікації
45. Форми правління держав. Республіки та монархії в сучасному світі.
46. Форми політико-територіального устрою держав. Поняття сучасного федералізму. Типи федерацій у сучасному світі.
47. Політичні системи держав. Форми державного режиму (демократія, авторитаризм, тоталітаризм, диктатура, апартеїд, геноцид). Класифікація країн за ідеологічною орієнтацією (плюралістичні та клерикальні держави).
48. Типології країн світу за рівнем соціально-економічного розвитку та структурою господарства країни.
49. Класифікації країн світу за географічними положеннями, кількістю населення, площею території.
50. Суть, об'єкт, завдання геополітики.
51. Історичний розвиток геополітики.
52. Основні поняття і категорії геополітики (геостратегія, геополітичне становище, геополітична доктрина, геополітичні інтереси, геополітична конфігурація, геополітичний код, експансія, баланс сил, світосистема, геополітичні гравці, поле взаємодії тощо). Парадигми геополітики (дуалістична, геоекономічна, циклічна).
53. Німецька школа геополітики. Фрідріх Ратцель як засновник німецької геополітики. Основні праці та геополітичні ідеї Ф. Ратцеля. Органічна теорія Ф. Ратцеля. Закони експансії (розвитку держави) Ф. Ратцеля.
54. Німецька школа геополітики. Внесок Рудольфа Челлена у розвиток німецької геополітики. Основні праці та геополітичні ідеї Р. Челлена. Концепція «континентальної держави» в працях Ф. Ратцеля та Р. Челлена. Органічна теорія держави Р. Челлена. Закону автаркії Р. Челлена. Теорія «Серединної Європи» Ф. Науманна.
55. Німецька школа геополітики. Основні праці та геополітичні ідеї Карла Хаусхофера. Геополітична доктрина панрегіоналізму К. Хаусхофера.
56. Німецька школа геополітики. Основні праці та геополітичні теорії Карла Шмітта («Земля і Море» (концепція «номосу») та теорія «великого простору» (Grossraum).
57. Британська школа геополітики. Хелфорд Маккіндер – засновник англо-саксонської школи геополітики. Геополітична модель (теорія «Хартленда») Х. Маккіндера. Поділ геополітичної історії світу за Х. Маккіндером.
58. Американська школа геополітики. Напрямки американської геополітики: атлантизм або євро атлантизм, мондіалізм, конвергенція, теорія зіткнення цивілізацій.
59. Американська школа геополітики. Головні праці та геополітичні ідеї Альфреда Таєра Мегена. Критерії, які визначають геополітичний статус держави (за А. Мегеном). Ідея переваги морської держави над континентальною у працях А.ю Мегена.
60. Американська школа геополітики. Ніколас Спикмен - «батько атлантизму» та «ідейний натхненник НАТО». Основні геополітичні ідеї Н. Спикмена. Геополітична модель світу Н. Спикмена.
61. Американська школа геополітики. Семюел Хантінгтон - автор концепції «зіткнення цивілізацій». Цивілізації за С. Хантінгтоном. Суть концепції «зіткнення

- цивілізацій» С. Ханніттона.
62. Американська школа геополітики. Збігнев Бжезінський. «Теорії конвергенції» З. Бжезінського. Геополітичні ідеї, викладені у праці З. Бжезінського у праці «Велика шахівниця. Американське панування та його геостратегічні імперативи». Структура геополітичного простору за З. Бжезінським (геостратегічні дійові особи (агенти) та геополітичні центри).
 63. Американська школа геополітики. Концепція глобального уніполю А. Страуса. Трьохцентрова просторова будова світу за А. Страусом.
 64. Європейський континенталізм. Напрямки європейського континенталізму: внутрішня геополітика, «нові праві», неконфронтаційна геополітика, антиглобалізм. Геополітичні ідеї Поля Відаля де ля Блаша. Іва Лакоста Андре Зігфрід П'єр Галлуа Ален де Бенуа
 65. Російська школа геополітики. Течії російської геополітики в минулому: західництво, слов'янофільство, євразійство, панславизм. Геополітичні ідеї В. П. Семенова Тянь-Шанського.
 66. Російська школа геополітики. Сучасні російські геополітичні течії: геополітика націонал-большевиків, неєвразійство, російсько-націоналістичні геополітичні ідеї, незахідництво.
 67. Українська школа геополітики. Степан Рудницький – засновник української геополітики.
 68. Типи систем світоустрою. Наслідки зламу протистояння по осі «Схід — Захід» (за В. Колосовим).
 69. Місце України на сучасній геополітичній карті світу. Три сценарії майбутнього розвитку України. Основні вектори сучасної української геополітики.
 70. Теорії сучасного світовлаштування. Модель геостратегічних сфер та геополітичних регіонів С. Коена. Концепція уніполярного світу А. Страуса. Гіпотеза «семи паралелей однополярного світового простору» Йогана Галтунга. Концепція геостратегічних агентів та геополітичних центрів З. Бжезінського. «Центри сили» і гео економічні полюси А. Бетлера.
 71. Лідерство США в сучасному світі. Моделювання економічної карти майбутнього світу.
 72. Європа в геополітичному вимірі. Геополітична ситуація в Європі після Другої Світової війни. Місце об'єднаної Європи на сучасній політичній карті світу. Інституціональна система ЄС. Європа в гео економічному та геополітичному вимірі. Розширення ЄС – можливості й перспективи для України.
 73. «Мала Євразія» у геополітичному вимірі. Росія – світовий та регіональний геополітичний гравець. Проблеми взаємодії України й Російської Федерації в сучасних умовах. Особливості сучасної геополітичної ситуації у Центральній Азії та Закавказзі.
 74. Азіатсько-Тихоокеанський та Південноазіатський регіони у геополітичному контексті. Фактори сучасної геополітичної ситуації в регіоні. Загальна характеристика основних геополітичних акторів. Особливості сучасної геополітичної ситуації у Східній та Південно-Східній Азії. Перспективи розвитку геостратегічної ситуації в АТР. Індія, як регіональна держава.
 75. Американська зона геополітичного впливу. Північноамериканська інтеграція. Поле геостратегічних інтересів США. Геостратегічні пріоритети Канади і Мексики. Бразилія – новий регіональний лідер. Антиамериканський геополітичний вектор у Латинській Америці.
 76. Насвазія та «Чорна Африка» у геополітичному контексті. Географічні аспекти поширення неокolonіалізму в Африці. Арабо-мусульманський світ як єдине геополітичне поле. Поле геостратегічних інтересів основних гравців Африки.
 77. Міжнародні організації на політичній карті світу. Поділ міжнародних організацій

за функціональними особливостями та просторовими межами функціонування. Значення провідних регіональних та субрегіональних міжурядових організацій: НАТО, ОБСЄ, ЄС, Ради Європи, СНД, Співдружності націй, ОПЕК, НАФТА, Африканський Союз (АС), АССАН, ЧРЕС тощо. Вплив інтеграційних процесів на свободу переміщення та розвиток туризму (Шенгенська угода). Участь України в роботі міжнародних організацій.

78. Глобалізація як історичний процес: вплив на політосферу і політичну карту світу. Посилення взаємозв'язків між країнами у всіх сферах життя у ХХ–ХХІ ст.ст. Глобалізація процесів економічного, соціального, політичного, культурного і духовного розвитку людства. Глобалізація та трансформація інституту держави.
79. Транснаціональні корпорації (ТНК) як нові геостратегічні суб'єкти міжнародних відносин.
80. Електоральна географія. Місце електоральної географії (ЕГ) у системі географічних наук. Теоретичні основи ЕГ і її основні напрямки. Методи досліджень ЕГ.

Практична частина

Географічна номенклатура:

- колоніальні імперії Нового періоду;
- суверенні держави;
- залежні території;
- спірні та анексовані території;
- території з невизначеним статусом;
- невизнані держави;
- осередки міжнародних конфліктів;
- «гарячі точки» світу;
- територіальні претензії країн світу;
- осередки сепаратизму в сучасному світі;
- форми державного правління (монархії);
- форми територіального устрою держав (федерації);
- типи країн світу за рівнем соціально-економічного розвитку;
- класифікація країн світу за конфігурацією території, географічним положенням, площею, чисельністю населення.
-